

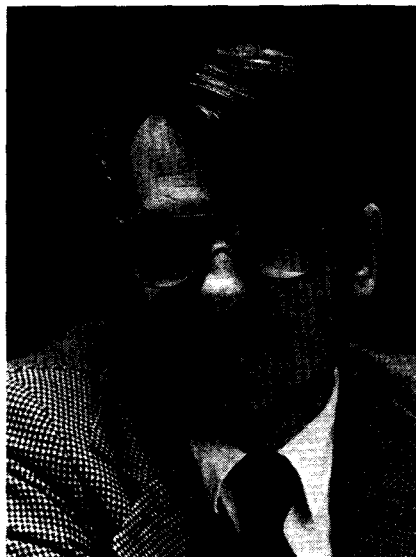
Industriepolitiek

Waarom is het Nederlandse wonder omgeslagen in „the Dutch disease”? Dat is de vraag die, in weerwil van al het interessante dat Pen en De Pous daarover te zeggen hebben, tóch overblijft na lezing van het unieke *ESB*-jubileumnummer van eind 1980. Pen troost ons dat het diploma van de econoom niet in het antwoord op dat soort moeilijke vragen voorziet. Dit kan een reden zijn om eens te gaan buurten bij de bestuurskunde en de politicologie.

In een ideeënboek over politieke en economische systemen heeft Lindblom nog niet zo lang geleden de stelling verdedigd dat de sociale wetenschappen onvoldoende oog hebben voor de bevoorrechte positie van de werkgevers als persiegroep in het westerse bestel. (Ja, de *werkgevers*.) Die voorsprong, aldus Lindblom, is driedelig: ze hebben geld voor verkiezingscampagnes, een goede organisatie (in de eigen bedrijven) achter de hand, en een wit voetje bij de overheid 1). Wie dat door een Nederlandse bril beziet moet even de ogen uitwrijven. Want de financiering van verkiezingscampagnes is bij ons nog kruidenierswerk; de centrale organisaties van werknemers doen — in termen van deskundigheid en efficiency — bepaald niet onder voor die van werkgevers, en de kleur van het voetje wil nog wel eens verkeren.

Maar Lindblom is nog niet uitgepraat. Het intrigerende van zijn bewering is dat hij er de speculatie aan verbindt dat een geprivilegieerd investeringsklimaat nodig is om ondernemers tot risicoaanvaarding en innovatie te brengen. Winst alléén is niet genoeg; er moet kennelijk ook een soort prettig stemmende zekerheid zijn dat de voornaamste omgevingsfactoren niet uit de hand lopen. Met die veralgemenisering wordt Lindbloms these wellicht toepasbaar op onze vraagstelling. In de naoorlogse jaren, toen de dijk dicht moest en meneer zelf nog meneer zelf was ging het goed met de industriële ontwikkeling, zo gaat het verhaal dan. Maar met de opkomst van wat Wiles 2) zo aardig „social laissez faire” heeft genoemd, kwam de klad erin. De menselijke factor die, zoals Pen benadrukt, zo belangrijk is geweest in het herstel na de oorlog raakte wat gedestoreerd. Intellectuele maatschappijhervormers jagen de zaak in 't honderd, zei Schumpeter al, en de Nederlandse topmanagers zeiden hem dat na, in hun opzienbarende Brief van de Negen. De macht van socialisten en vakbeweging heeft onze welvaart gebroken.

Ik ken ook nog een ander verhaal, waarin conservatieven en werkgevers het gedaan hebben. Zij hadden geen gewillig oor voor de roep om emancipatie en om eerlijk delen — ook van macht en zeggenschap — die hun steeds beter gekwalificeerde werknemers lieten horen. Daardoor kwam de geloofwaardigheid van een bestel dat te lang had geroepen dat we zuinig moesten zijn, onder spanning toen de werkgevers na de loonexplosie van 1964 aanvankelijk ongestraft hun rendementen bleken te kunnen uitverkopen om maatschappijher-

vormingen af te kopen. In deze beschrijving van de vaderlandse boedel zijn de macht en de hoogmoed van de bezittende klasse voor de val gekomen, waarin ze de hele economie hebben meegesleept.

Ten slotte is er, natuurlijk, de „wurgende greep” van een steeds verder om zich heen grijpend financieel beslag van de publieke sector als boosdoener. De heren Pais en Wiegel wisten daar op pakkende wijze voor te waarschuwen, voordat zij toetraden tot een kabinet dat nu niet direct veel gedaan heeft om die greep te verminderen.

Het verbazende is dat al die verhalen over macht gaan. Over te veel macht hier of daar. En niet over de onmacht om afstand te nemen van de waan van de dag, als voornaamste oorzaak van onze malaise. Want het grote verschil tussen de door Pen en De Pous beschreven periodes is dat we *toen* oplossingen zochten bij moeilijkheden, en *nu* moeilijkheden bij oplossingen. Een treffend voorbeeld is te vinden in het teleurstellende regeringsstandpunt inzake het WRR-rapport *Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie*. In 42 bladzijden heeft de regering maar twee dingen mee te delen: datgene waarvan we geen politieke moeilijkheden verwachten doen we al, en het overige kan niet. Alle plichtplegingen jegens de WRR ten spijt heeft de regering kennelijk niet het élan kunnen opbrengen om te kapitaliseren op de brede maatschappelijke steun die het rapport op hoofdzaken heeft verworven, en er nu eens meteen werk van te maken. Integendeel, zij vraagt advies aan de SER. Advies over een advies. En dat niet alleen over de — inderdaad omstreden — institutionalisering van de industriepolitiek die de WRR voorstaat, maar ook maar weer over alles waarover iedereen het inmiddels wel eens is.

„Wilt u, beste SER, vooral bezig blijven totdat wij demissionair zijn? Er zijn dit jaar per slot maar 100.000 werklozen bijgekomen”, zo droomde ik vannacht dat er in de adviesaanvraag stond. De nachtmerrie van deze tijd is niet de steeds sneller afkalkende werkgelegenheid als zodanig, maar de faalangst van politiek en sociale partners voor hun achterban-

nen, die ze de moed beneemt om prioriteiten te stellen en zaken te doen. Daardoor geldt in onze democratie nogslechts het vermeende blokkaderecht van de grootste schreeuwer.

Ik kom weer terug op Lindblom, die de boude bewering doet dat onafhankelijke, niet politiek gebonden deskundigen, vandaag de dag wellicht de enige groep zijn die zich nog werkelijk inzet voor vergeten groepen. Dat slaat met de dag meer op Nederland, waar deskundigen die vanuit hun geweten op randvoorwaarden blijven wijzen en niet wijken voor „de politieke dimensie” (lees: Het Grote Ontwijken) verdacht gemaakt en ontmand worden als de rekenmeesters en de eunuchen van ons bestel. Het gevolg is dat de werknemers in de zwakke bedrijfstakken en de werkzoekenden al jaren op de tocht, resp. in de kou staan van een te groot ruimtebeslag dat niemand durft terug te dringen. En dat degenen die hoe dan ook van een uitkering afhankelijk zijn binnenkort gemakshalve worden vergeten als de netto-netto-koppeling, omdat er toch *iets* moet gebeuren, op het offerblok gaat van de faalangst om een volumebeleid te voeren 3).

Niettemin gaan politiek en sociale partners onbeschaamd verder in hun pogen om de nieuwe industriepolitiek weer te doen verzanden in een loopgravenoorlog van deelbelangen waar de WRR nu juist eens van los wilde komen met haar voorstel om de herindustrialisatie voor te laten bereiden door onafhankelijke deskundigen, onder uiteindelijke verantwoordelijkheid van regering en parlement. Dat heet dan — in het verduisterend woordgebruik dezer dagen — „niet democratisch”. Een ware democratie wordt evenwel geacht *aller* belang te dienen. Lindblom roept een bittere paradox op: wijst de WRR nu juist niet de enige weg om onze democratie te versterken door de sociale en economische ruimte te herscheppen die een contradictio in terminis als de belangendemocratie verkanseld heeft? De Nederlandse politiek ondermijnt haar aanzien door verantwoordelijkheden die zij nu zelf eens moet nemen wederom af te schuiven naar nadere overleg- en inspraakprocedures. „The buck stops here”, zei president Truman, als het tijd werd om beslissingen te nemen. Het is tijd voor onze laatste stop: aan het Binnenhof.

1) Ch. E. Lindblom, *Politics and markets*, New York, 1977, blz. 193-194.

2) P. J. D. Wiles, Cost inflation and the state of economic theory, *The Economic Journal*, 1973, blz. 377-398.

3) Zie hierover mijn De politieke context van het beheersingsvraagstuk in de sociale zekerheid, *Sociaal Maandblad Arbeid*, 1979, blz. 754-762, herdrukt in: G. J. M. Veldkamp (red.), *De economie en het sociale-zekerheidsbeleid*, Deventer, 1980, blz. 209-219.